

ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ ДАЛЕКОСХІДНОЇ ОРІЄНТАЛІСТИКИ

Рецензія на: *Українська орієнталістика: Зб. наук. праць викл. та студ. Ін-ту східних мов Київ. нац. лінгв. ун-ту / Гол. ред. І.В.Срібняк. – К., 2006. – Вип.1; Українська орієнталістика: Зб. наук. праць викл. та студ. Ін-ту східних мов Київ. нац. лінгв. ун-ту і Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія» / Київ. нац. лінгв. ун-т; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія»; Гол. ред. І.В.Срібняк. – К., 2007-2008. – Вип.2-3.*

Суттєвим недоліком європейської методології далекосхідної орієнталістики, на нашу думку, є те, що дослідженням в усіх її галузях та напрямках бракує такої інтегруючої основи, як *філософський метод*, тобто світоглядний підхід до досліджуваних об'єктів, процесів, подій, центральне місце в яких належить людині-носію традицій далекосхідної культури з її специфічним світоглядом, мораллю, етикою тощо. В нашому уявленні цей метод передбачає врахування особливостей природного й суспільного буття конфуціанського цивілізаційного простору, в якому світоглядні й морально-етичні принципи особистості формуються під впливом трьох релігійно-філософських учень Китаю (даосизму, китаєзованого буддизму, конфуціанства, а в Японії ще й під впливом автохтонної релігії сінто). Унікальність релігійно-філософського інституту такого простору полягає в спільній меті згаданих вчень, спрямованій на духовне, моральне, етичне виховання особистості-носія традицій далекосхідної культури.

Певна річ, реалізація такого релігійно-філософського плану методології досліджень в далекосхідній орієнталістиці пов'язана передусім із розв'язанням проблеми адекватного сприйняття оригінальних текстів країнознавчої тематики, в яких ієрогліфічні знаки постають носіями понять/категорій релігійно-філософських учень Китаю, елементів традиційної культури країн конфуціанського цивілізаційного простору тощо. Семантизація таких ієрогліфів з метою адекватного розуміння кодованої ними інформації неможлива без їх етимологічного (мовно-культурологічного) аналізу за допомогою, китайських, японських етимологічних словників та енциклопедій. Отже, саме з таких методологічних позицій нами було оцінено науковий рівень нижчезгаданих статей, опублікованих у попередніх випусках збірника «Українська орієнталістика».

* * *

Накаї К. Україна і Японія: дещо про відносини між обома країнами та про українознавство в Японії.

“Дещо про відносини між Японією та Україною” для українця (як на нас) звучить образливо. Проте, доводиться сприймати, як реальність це “дещо”, з огляду на нижче зазначене.

1) японець є носієм культури, джерела формування якої так само як чинники формування світоглядних та морально-етичних принципів інші порівняно з українськими;

2) японець не здатний (через вище зазначене) адекватно орієнтуватись в європейському (як і в українському, зокрема) соціокультурному просторі;

3) соціополітичний простір України у японця асоціюється з простором колишнього СРСР і колишньої російської імперії, до яких японці останні 300 років ставляться неприязно;

4) неспроможність європейців, або їх небажання адекватно ставитись до особливостей японської культури, їхнього світогляду, морально-етичних принципів, побудованих на симбіозі сінто та 3-х релігійно-філософських вчень Китаю є головним чинником ще більш глибокого “закриття” Японії, її відмежування від Заходу ніж це було до 1867 р. (початок активного полювання японців на європейські технології);

5) Про вище зазначене переконливо свідчить те, що де-юре Японія (японський політикум) Україну визнала, а де-факто – ні:

а) амбасада Японії не проводить в Україні будь яких серйозних заходів без санкції амбасади Японії в Російській Федерації.

б) японський “Культурний центр” знайомить киян з національними дитячими іграшками, надає приміщення для занять японською ікебанною (українського походження), іно-

ді – проведення лекцій з методики викладання японської мови через заїжджих російськомовних перекладачів і посібники для початкової японської школи;

в) викладачі японської мови (японці) в цьому Центрі та японознавчих інституціях України окрім матеріалів вище згаданих посібників, нічого більше не дають. Яке тут “відкриття Японії?”;

г) про японсько-українське економічне, наукове, культурне тощо співробітництво, японські інвестиції в розвиток українських високих технологій тощо годі й мріяти.

Отже, про який “діалог культур: Схід-Захід / Україна-Японія” може йти мова?

* * *

Павленко Ю.Ю. Східна поетика західного роману (на матеріалі А.Барікко «Шовк»).

Концептуальним положенням висновку статті є останні три рядки (с.232):

“Завдяки точності передачі миттєвих станів за допомогою мінімальної кількості засобів у письмі “шовку” проступає *вічність* та виникає поетика сугестивності, що знайшла оптимальне вираження в класичному хайку”.

Висновок містить три ключових поняття: “миттєві стани”, “вічність”, “поетика сугестивності”, які є певними характеристиками японського хайку (俳句).

Таким чином, статтю присвячено аргументації цього висновку, що здійснюється через уживання (у тексті) поданих нижче термінів, понять, категорій:

Табл. 1.

<ul style="list-style-type: none">- східна естетика- японське мистецтво- миттєвий стан- японський живопис- таємниче- вічне, вічність- мінливість/ мінливе- позачасове- хайку- вічне в плині теперішнього- позаісторичність- пульсації мікрокосму- мікрокосм свідомостісуспільно-історична реальність- неточність визначення “інь” та “ян”- розкодування “інь” та “ян”- тиша- духовне- внутрішнє буття- рух (тіла, думки, свідомості...)- внутрішній рух медитації- неосяжне (долучення до неосяжного)	<ul style="list-style-type: none">- внутрішній ритм хайку- внутрішня енергетика- космосімперсональний (позбавлений індивідуальності, своєрідності)- природний світ, природа- смуток- сакурасинтез західної та східної традиції- порожнечапринцип відсутності опозиційності- гармонія буття- мовчання, безмовне- свідомість- універсальна краса- мудрість- гармонія Всесвіту- індивідуальна свідомість- тощо
--	--

Відтак, хайку одна з поетичних форм і способів передачі думок носія традицій далекосхідної культури, основу якої складають світоглядні та морально-етичні принципи даосизму, конфуціанства, китаєзованого буддизму, асоційованих із японською релігією сінто (назва якої, до речі, передається китайськими ідеограмами 神道 – “шень дао”).

Таким чином, для адекватного сприйняття європейцем (не носієм цієї культури) “поетики сугестивності, що знайшла вираження в хайку” (цит.) треба, на нашу думку, поперше, підходити до перекладу японського тексту, зокрема поетичного, як такого, що містить китайські ідеограми, за якими стоять елементи запозиченої у китайців культури, які протягом 15 століть постають впливовим чинником формування світоглядних та морально-етичних принципів, суспільної свідомості та самосвідомості японців. По-друге, звернутись до ідей, що передають ідеограми, з яких складається назва поетичного стилю (俳句), тобто розібратись з їх смисловим наповненням.

По-третє, всі вище подані ключові поняття / категорії (Табл. 1.) повинні вводити європейського читача цієї статті в світоглядно-культурний простір буття японців. Ідеї хайку, про які йдеться в статті, розкриватимуться для європейця лише за умови розуміння ним того, що стоїть за цими поняттями / категоріями, зокрема такими, як: східна естетика (美学), японське мистецтво (напр., 美術), таємниче (神秘), мікрокосм (小世界), інь (陰), ян (陽), тиша (寂), тощо. Отже, не поклавши цього в основу методології дослідження стилів японських поетичних творів, не можливо донести до читача статті суть особливостей (японськості) цих стилів. До речі, наведене у статті прислів'я “Той, хто знає, мовчить – хто говорить, не знає” (яке на думку автора статті – японське), є 56-м афоризмом даоського канону «Дао де цзін».

* * *

Геворгян К.Л. Порівняльна характеристика афіксів української та китайської мов.

Концепцію статті представлено такою думкою автора: “у китайській мові переважає словоскладення, як тип словотвору, афіксальний спосіб використовується у словотворі слів, морфема яких не може виступати як самостійне слово. На прикладах показані особливості словотвору української та китайської мов”. Проте, таке твердження автора про словотворення в китайській мові, не є новим. А, проведене у статті порівняння із словотворенням в українській мові, нічого нового до методології досліджень з даного питання не додає. До того ж не зрозумілим є зміст уживаного (у назві статті) сполучення “порівняльна характеристика”. А чому не “порівняльний аналіз”?

Стаття, на нашу думку, могла б мати наукове й практичне значення, якби в ній увагу було приділено семантичному аспекту (ролі, функції) таких часто вживаних у китайській мові афіксів, як 子 化 老 巴 头 (頭) та інших.

* * *

Чермалих Н.О. Застосування методу контрастивного аналізу для інтерпретації хайку Мацуо Басьо.

На нашу думку, інтерпретацію хайку Басьо (古池や蛙飛び込む水の音。) було б коректнішим подати через застосування даоського принципу “інь-ян бінарних опозицій”, про що, між іншим, згадано на с.218 статті. У такому разі, все стало б на свої (дао) місця:

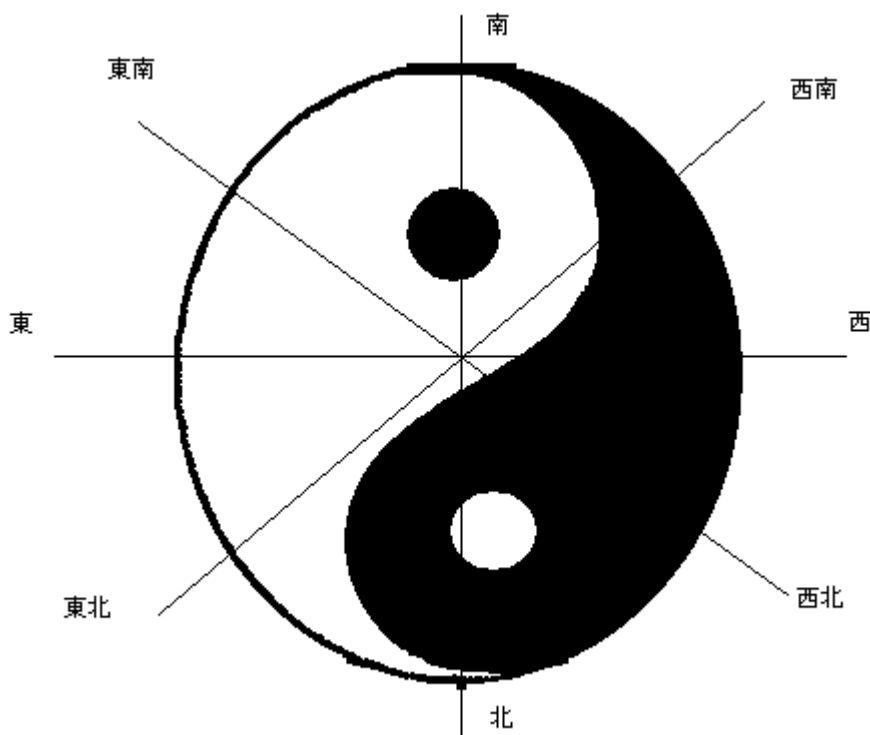
- 古池 (старий ставок – глибокої інь-стихії “води” (シ ~ 水) як символу повної тиші й спокою);
- や – сполучник некінцевого (не закінченого) перелічення;
- 水の音 – звук (сплеск) води (ян – прояв інь-стану (води));
- 蛙飛び込む – дієслівне означення до іменника 水 (“вода”), а все це разом – означення до іменника 音 (звук)

Варіант перекладу:

Спокійний став,
І раптом – сплеск води,
В яку стрибнула жабка.
І знову – тиша...

Коментар: На можливість додати останній рядок (у перекладі вірша) вказує сполучник や, який означає не закінчене перелічення інь та ян фаз в інь-ян ритмо-циклах даоського кола (мал.1). Можливо, йдеться про мить переходу стану інь (води (水) у стан ян (озвучення (音) як прояв мовчазної інь стихії води). Швидше за все прояв інь стихії води, який уособлюється жабкою як інь-земноводною істотою.

Отже, за фазою ян (сплеск води) наступає фаза інь (вода) і знову – тиша (спокійної води). Таким є нескінченний циклічний процес буття-небуття. Джерелом постає небуття, що уособлюється (тут) водою як інь-іпостассю та її проявом (у Басьо – сплеск води), що уособлює мить ян-життя (буття в нескінченному потоці інь-ян ритмів прояву стихії Дао (道). Мабуть, саме в цьому – сутність Басьо.

Мал. 1

Сушко М.О. Лексико-стилістичні особливості китайського рекламного тексту.

В статті подано лише один приклад “лексико-стилістичної особливості китайського рекламного тексту” (див. назву статті). Це випадок уживання ідеограм: 德 芙. Проте, “китайська особливість” їх уживання не доведена.

У всіх інших прикладах “китайськість” лексико-стилістичних особливостей рекламного тексту відсутня, і спроби її виявити не зроблено.

Приклади (цитовано):

- “використання висловлювань / висловів видатних людей...”;
- “використання гендерної лексики”;
- “уживання іменників-атрактивів”;
- “уживання прикметників із позитивним відтінком”;
- “висловлення-звернення та особові займенники із засобами інтимізації”;
- “уживання іменників цінності”: “життя”, “любов”, “здоров’я”, “новинка”, “увага”, “акція”, тощо (приклади: 秘密 (секрет), 美丽 (краса), 健康 (здоров’я))

У вищенаведеному – жодних ознак “китайськості”, тобто не виявлено будь-яких “лексико-стилістичних особливостей китайської реклами”. А наведені ієрогліфи до таких особливостей ніяк не причетні, оскільки китайська мова не має інших (не ієрогліфічних) засобів письма.

Далі, так само стосовно інших прикладів уживання ієрогліфів-носіїв граматичних категорій:

- використання прикметників, наприклад, 全新 (новий), 重要 (важливий)
- конструкції з особливими займенниками, дієсловами в наказовому способі і т.д.

Ковальська Я.О. Внесок стародавнього Китаю в культурно-цивілізаційний розвиток людства.

Ключові тези статті:

- пам’ятки давньокитайської архітектури;
- винайдення паперу, друкарства, компаса, пороху.
- створення бібліотек рукописів мовами інших народів (I тисячоліття);

- створення колекцій творів живопису (I тисячоліття);
- винайдення способу виготовлення шовку, фарфору;
- п'ять рядків, в яких згадується про конфуціянство;

Спосіб подання матеріалів статті (популярна розповідь про відомі здобутки матеріальної та духовної культури Китаю), природно, викликає запитання, який внесок вона робить у розвиток української орієнталістики?

* * *

Федічев О.Є. **“Чен юй” як найпоширеніший вид фразеологізмів у китайській мові.**

Статтю не можливо рецензувати, оскільки відсутні оригінальні тексти аналізованих китайських фразеологізмів. Оцінити ступінь адекватності перекладу фразеологізмів також неможливо з тієї самої причини. Наприклад, на яких підставах дослівний (калькований) переклад “мати бамбук у грудях” отримав відповідника “бути впевненим”?

* * *

Цуй К., Цуй Г. **Фразеологізми з анімалістичним компонентом у китайській мові.**

Наукову або методичну цінність статті не можливо визначити через відсутність в ній аналізу (граматичного, перекладацького, стилістичного, мовно-культурологічного, етимологічного тощо) поданих фразеологізмів, за допомогою якого, зокрема, можна було б визначити ступінь адекватності їх перекладів. Наприклад, чому дослівний переклад “собака не може виплюнути зуб слона” автором статті інтерпретовано як “від негідника не чекай доброго слова” і т.д. і т.п.

* * *

Срібняк І.В. **Періодика країн Далекого Сходу: становлення, особливості розвитку, сучасний стан.**

Стаття являє собою перелік (зі стисло-загальною характеристикою) історичних, економічних, політичних чинників впливу на розвиток періодики та на визначення тематики її публікацій. На нашу думку, було б більш цікавим висвітлення питань становлення, особливостей розвитку, місця і ролі авторитетних видань (Кореї, Японії, Китаю) через виявлення трансформацій, метаморфоз, наприклад, в економічній тематиці газети «Кейдзай сімбун» (Японія), пов'язаних з історією економічного розвитку (з основними етапами такого розвитку) Японії (від реформи Мейдзі до кінця ХХ ст.). Або ж в соціо-політичній тематиці газет «Йоміурі сімбун», «Сякай сімпо» (Японія), пов'язаних з історією політичної думки японського суспільства (від реформи Мейдзі до кінця ХХ ст.) тощо.

* * *

Сорокин С.В., Анастасіаді Н.П. **Гендерна маркованість лексичного рівня китайської мови.**

На нашу думку, без застосування етимологічного (мовно-культурологічного) аналізу до лексичних (ідеографічних) одиниць китайської мови коректне й результативне дослідження питання *маркованості* лексичного рівня не можливе. Наприклад, чому займенник 我 не поширений (як пише автор) в жіночій мові? 2) Чому про свого чоловіка жінка згадує, застосовуючи займенник 他? 3) Чому ідеограма (龍) вживається лише в чоловічих іменах? У статті взагалі відсутній будь який аналіз наведених лексичних одиниць.

* * *

Григун Ю.О. **Просторові виміри в японській культурній традиції.**

Зміст ключових понять (прикладі в таб.1), уживаних в статті, не розкритий у контексті прагнення автора показати особливості культурних традицій Японії, оскільки не згадується, навіть, про головні чинники формування цієї культури, передусім, світоглядні та морально-етичні принципи релігійно-філософських вчень запозичених з Китаю та автохтонної релігії сінто, ідеями яких просякнута суспільна свідомість та самосвідомість японців. Намагання осмислити суть просторових вимірів в японській культурній традиції поза релігійно-філософською традицією японського суспільства, на нашу думку, річ марна.

Таб. 1

- простір (空間)	- суть (本質)
- час (時間)	- форма (形)
- культура (文化)	принцип світобудови
- істина (真理)	天地原理)
- духовне (精神)	- шлях речей (道)
- дійсність (現実)	- мистецтво (芸術)
думка (思想)	- прекрасне, краса (美)
пізнання (認識)	- світогляд (世界觀・人生觀)
	тощо

В статті відсутні також будь-які коментарі зі змісту нижче наведених ключових словосполучень:

- єдиний *шлях речей*
- *основа ідентичності* суспільства
- суспільний (японський) простір
- *чергування* суб'єктивного (主觀) та об'єктивного (客觀)
- постійна зміна *центру*
- *ігнорування суб'єкта*
- орієнтація на те, що *поблизу*
- зростання значення *форми в її видовому вираженні*
- *панування форми, а не сутності*
- детермінуюча *функція обличчя* в соціальних стосунках
- рух-це чергування ситуацій... В етиці цей погляд відображено в *категорії “ма”*
- *внутрішній простір* як колективно організований відносно *зовнішнього простору*
- *культура – найвище вираження природи*
- *природа – вершина культури*
- “*ма*” як ефективне використання часових та просторових інтервалів
- *естетичне поняття* є важливим для японського розуму
- *асиметрична* організація часу та простору
- *термін “ен”* позначає непряму причину, а також суміжні області
- *одночасність* для японця природна
- японцям подобається *підміняти справжнє*
- тощо.

В.Ф. Резаненко

*Краматорський економіко-гуманітарний
інститут*